

práci nejen s tím, co říká, ale také jak to říká: Moduluje od polohlasu až k forte a přivádí tím někdy k zoufalství zvukaře, když jim – pokud si na jeho způsob projevu nezvykli – občas uteče „za roh“ optimální modulace. Udělá prostě vše proto, aby posluchače u přijímače dostal a nepustil, dokud promlouvá. V pořadech, které režíruje, má rád volné tempo; nenajdete v nich téměř slovo podkreslené hudbou. Vše musí doznít a posluchač musí mít čas pochopit, co a proč se řeklo.

Jako redaktor jsem mohl s Antonínem Přídalem sledovat vznik jeho pozoruhodného cyklu Kytice anglických nonsensů; autor si pochopitelně těch dvacet dílů režíroval sám – a bylo to poprvé, co nás dostal do úzkých přetlak natočeného materiálu, jehož výše obnášela dvě slušné hromady pomocných pásů. Vznikaly napínavé chvíle v okamžicích, kdy se stopky jednotlivých dílů neúprosně blížily k časovému limitu: co vyhodit, abychom se „vešli“ do času a nezničili báseň či pointu? Jak zkrátit tato minipásmíčka a neochudit obsah, protože jeden díl navazoval na druhý? To jsou klasická muka rozhlasáků, před nimiž není úniku. Museli jsme a snad se to podařilo.

V žádném z těch dramatických okamžiků Antonín Přídál nikdy nevystoupil ze své uměřené podoby britského gentlemana a nedal na sobě znát žádné pohnutí. Bylo to chvílemi až nelidské: copak ten člověk opravdu nemá

žádné emoce? Až letos, při natáčení Pozdějšího života Panny, se ukázalo, jak to je doopravdy. Ve hře vystupuje devatenáct postav v dramatických dějích, hrají herci různých divadel a různých zkušeností. Antonín Přídál se ponořil do práce s takovým soustředěním, že zapomínal na okolí. Najednou to byl někdo jiný, někdo, kdo bolestně vnímal každý kiks, kdo gestikulací poháněl neviditelné herce k lepšímu výkonu, někdo, jehož uměřený výraz najednou vystřídalo čitelné napětí, dojetí i úlevný úsměv. Nezmizel gentleman, ale překryl ho člověk nanejvýš zaujatý svou prací, prožívající se stejným napětím první nebo třeba pátou verzi scény spolu s těmi, kdo ji předváděli. A ještě někdo nezmizel: neústupný režisér. Těsně před koncem hry je snad padesátivteřinová scéna, jejíž montáž ze zvuků a hlasů zabrala asi dvě hodiny. V poslední montážní frekvenci jsme k oné scéně dospěli asi půl hodiny před koncem vyhrazeného času. „V téhle scéně,“ velel zvukaři zastavit Antonín Přídál, „nebudou od začátku hlasy, ale hrčení vozu, které ty hlasy vystřídají, až vám řeknu.“ Proběhla dlouhá pauza plná hutného ticha. Pak jsme zkusili vznést námitky – marně. Ne, bude tam vůz. Je tam vůz. A nutno říci, že tam vskutku patří.

Nedokážu na závěr vytvořit nějaké vzletné naučení a přání. Tak se jen pokusím: Veliké díky za těch patnáct let naší spolupráce, pane profesore. A mnoho sil k dalším tvůrčím výbojům. Je vás stále velice potřeba.

MgA. Jiří Hraše

PhDr. Václav Smitka

* 31. 5. 1935 Praha

Estetik, filozof, psycholog, básník. V psychologii se zabývá zejména gerontopsychologií, ve filozofii výrazně problematikou etickou.

Studia filozofie, psychologie a estetiky ukončil na FF UK v roce 1959. V letech 1959 až 1971 pracoval v Československém rozhlasu jako odborný pracovník studijního a výzkumného úseku; ve studijním roce 1967–68 přednášel problematiku masové komunikace a médií na dnešní fakultě sociálních věd UK. Od sedmdesátých let do roku 2002 působil jako klinický psycholog v psychiatrické léčebně v Praze Bohnicích, z toho 1973–82 v Léčebně pro dlouhodobě nemocné; ve studijním roce 1990/91 přednášel na 3. lékařské fakultě UK gerontologii.

Odborností se tedy rozkročil mezi dvě orientace: rozhlasovou a psychologickou. Existenční přechod z první do druhé způsobily politické události roku 1968 a Smitkova aktivita v nich.

Studijní oddělení Československého rozhlasu vzniklo sloučením oddělení pro styk s posluchači a publikačního a v roce 1962 do jeho čela na pět let nastoupil redaktor Jiří Lederer, který mu vtiskl unikátní rozměr odborné hloubky a záběrové šíře. „Jeho úkolem bylo vybudovat na základě domácí tradice i zahraničních zkušeností základy rozhlasové teorie tak, aby komplexně zachycovala celý proces rozhlasového artefaktu včetně publicistiky. Od autora přes dramaturgii, režii, interpretaci, techniku až po působení na posluchače ... V tomto směru bylo nesporně druhé „zlaté“ stadium ve vysílání Čs. rozhlasu podobně jako léta třicátá,“ napsal Smitka ve sborníku semináře Bílá místa rozhlasové historie (1999). Později vyvodil: „Mým zájmem byla zejména oblast estetiky a teorie umění aplikovaná na rozhlasovou hru úpravami literárních předloh apod. Ta práce spočívala především ve

zpracování historie rozhlasových her a částečně i televizních. Zabíhalo to do značné šířky i do problematiky divadla a literatury. Zpracovávali jsme dějiny rozhlasové hry, souběžně s tím jsem psal kritiky, třeba pro Kulturní tvorbu, a do časopisu Divadlo kritiky tehdejších rozhlasových her. Studijní oddělení vydávalo (v letech 1962–1969) čtvrtletník Studie a úvahy. Výkonným redaktorem oné tiskoviny byl Honza Lopatka. Neustále se urputně hledalo cosi, čemu se říkalo „specifičnost rozhlasu, to tehdy frčelo v rádiu i v televizi („televiznost“, „rozhlasovost“ atd. atd.). Nám s Lopatkou byla ta „rozhlasovost“ od začátku podezřelá. Já se to pokoušel uchopit z trochu jiné pozice než Honza. Ten to zkoumal především jako bohemista a skvělý literární kritik, zatímco já se na to pokoušel jít spíše z hlediska obecně uměnovědného, estetického. Spousta věcí nám na tom nesesedla, až nakonec jsme dospěli k závěru, že tam, kde docházelo k transkripci (úpravě, dramatizaci) z literárních, divadelních apod. předloh, jde v podstatě o derivát, který tu původní literární či dramatickou hodnotu posouvá až do oblasti kýče, tzn. masové spotřeby. Je sice pravda, že kýč je nesporně vymezitelný pojem, ale ... je to souhrnný pojem pro esteticky méněcenné produkty. Základem kýče je lež.“ (2005)

Do období působnosti ve studijním oddělení patří také edice disertační práce Václava Růta Divadlo a rozhlas. Nalezl ji po 27 letech od napsání a obhajoby v Archivu KU Václav Smitka, k edici ji připravil Jan Lopatka. Tím se prokázal pramen pojmů a principů užíváných v rozhlasové praxi, jehož původ nebyl znám, ale který se vyznačoval vnitřní systémovou logikou a pevným názoro-

vým základem. Průkopnická práce Růtova byla nejvýznamnějším článkem domácí tradice pro teoretické a praktické uvažování o rozhlasu.

„Pokoušeli jsme se o maximální kritičnost pohledu na danou oblast v rozhlasu zevnitř i zvenčí. Dnes bych řekl, že jsme se pokoušeli rozhlas zbavit mýtů a jako médium ho vést stejně jako sebe samy k vlastní reflexi. Snad to nebylo málo.“ Smitka publikoval tři desítky odborných statí (krom obou jmenovaných časopisů) také v rozhlasových Studiích a úvahách a Rozhlasové práci, v Estetice, Impulsu, Tváři, Novinářském sborníku. Jsou mezi nimi např. O některých tendencích v historii rozhlasové hry (1963), Rozhlasové slovesné umění jako problém druhu a žánru (1965), Das Hörspiel in der Tschechoslovakei 1945–65 (1967, Hamburg), Sémantické aspekty rozhlasového sdělení (1967), Masové sdělovací prostředky = masová kultura? (1967), Taxonomické problémy umění v rozhlasu a televizi (1969). Krom toho vydal dva sborníky: České rozhlasové hry roku 1948 a Světové rozhlasové hry. Pracoval na velkém úkolu rozhlasového jazykového slovníku.

Klinicko-psychologické období přineslo publikování v bratislavském časopise Studia psychologica či v Československé psychiatrii. Zkušenost z práce na rozhlasovém slovníku se vyplatila při přípravě Slovníku výchovy dospělých. Jeho teoretická a praktická aktivita v této době byly oceněny po listopadu 1989 Cenou České gerontologické společnosti (1990) a Zlatou vázkou za 30 let působení v české geriatrii (2003).

Opožděně vydal Václav Smitka knižní prvotinu Archeologie lidských životů (1997) – koláž kausistických příběhů a úvah z gerontologie. Následoval v roce 1999 básnický debut Amnestie (obě knihy vydalo nakladatel-

ství Ježek). Sbírkou charakterizuje hluboký ponor do mentality odchodu, procesu proměny, metaadaptace, „anorganičtění“. (L. Vlach) Třetím titulem jsou šlápoty (Ježek, 2003).

Několika tituly se vrátil Smitka také k rozhlasové orientaci. Dvěma tituly k problematice osmašedesátého roku: Vysílání (legálního) Československého rozhlasu 21.–27. srpna 1968. Smitka si byl plně vědom mimořádnosti tehdejší situace. „Byla to situace, která byla svým způsobem analogická mobilizaci 1938 a ještě více s vysíláním v Květnovém povstání roku 1945. Podobná situace se v historii rozhlasu jako masového média, pokud je mi známo, v tomto století nevyskytla.“ Práce jsou jakýmsi pendantem k Lopatkovu dílku Radiojournal v ko(s)mic-kém věku. Vyšla i studie Vliv mimoposlechové činnosti na míru posluchačem zachycené verbální rozhlasové informace (1992) a řádka drobnějších příspěvků, např. vystoupení na růtovském semináři nebo recenze na Běhalův biografický slovník Kdo je kdo.

V jubilejním roce 2003 vyzvedl rozhlas Smitkovu práci udělením pamětní medaile Českého rozhlasu.

Prameny:

- Běhal, R.: Kdo je kdo v sedmdesátileté historii českého rozhlasu, SRT, Praha 1996
 Smitka V.: Role rozhlasu v srpnu 1968 nedoceněna, RP 20. 3. 1998
 Tomeš, L. a kol.: Český biografický slovník XX. století, Paseka, Praha 1999
 Bílá místa v historii českého rozhlasu, SRT, Praha 1999
 Kdo je kdo v Obci spisovatelů, 2004
 Vlach, L.: Rozhovor s Václavem Smitkou, Tvar 5/2005

PhDr. Rostislav Běhal

Věra Heroldová-Šťovíčková

* 3. 11. 1930 Praha

Jaroslav Jírů:

„Když na pravidelnou páteční tiskovou poradou ministerstva zahraničí přišla paní Věra Šťovíčková, vyskočilo pět mužů a nabídlo jí židli.“ (Ze vzpomínek na 2. polovinu 60. let, „Svět rozhlasu“, č. 11, str. 48)

Přestože se psala už polovina 60. let, byl to i na tu dobu silný tabák: mladá novinářka si dovolila upozorňovat na chybnou československou zahraniční politiku vůči rodícím se svobodným africkým zemím. A co víc – čs. zahraniční politika byla přece jen otiskem politiky Sovětského svazu ... Ona vlastně kritizovala politiku samotného Kremlu!

Pětatřicetiletá Věra Šťovíčková měla ovšem v té době pro své názory plné oprávnění.

Pět let už v Africe žila a využívala každou možnost jak přijít na kloub složitým kmenovým vztahům. Vyjžděla sama nebo přidružená k různým výpravám a návštěvám na africký venkov do vnitrozemí, přespávala v kasárnách i v domorodých chýších, cestovala s domorodými pasažéry místními autobusy, nepohrdla ani nákladním autem. Mluvila s místními politiky i s vesnickými náčelníky. Pozorovala jak souboj velmocí o vliv nad zeměmi osvobozenými před krátkou dobou od kolonialismu přenáší do nitra černého kontinentu metody studené války a jen přirostlým odvěká kmenová nepřátelství. Viděla, jak proudy peněz, které měly zajistit v no-

vých zemích tu vliv SSSR, tu vliv USA, mizí v kapsách novodobých prezidentů a diktátorů, zatímco Afrika potřebovala investice do průmyslu, rady a stroje pro intenzifikaci zemědělství, potřebovala instruktory – a dnešním jazykem – know-how.

Na svou africkou misi se připravovala mnoho let. Do rozhlasu přišla v r. 1949 rovnou od maturity. Samozřejmě začala ve zpravodajství úpravou četkařských materiálů. Ale znalost francouzštiny a jazykové nadání ji už tehdy orientovaly na obor zahraničního zpravodajství. Chtěla víc – dostat se k zahraničnímu tisku, k hlubším informacím. Její dívčí tvář mohla budit dojem přísné profesorky, ale to byl veliký omyl! Byla plna temperamentu i humoru, když s něčím nesohlasila, mohli jste vidět, jak se cuká na uzdě povinné subordinace. Odmílouvala...

Po dvou letech se jí podařilo vyšplhat na první stupeň – přešla do „redakce mezinárodního života“. Sem už docházel – vedle sovětského tisku i orgán francouzské komunistické strany „L Humanité“ (ovšem jen

tehdy, nebylo-li v něm něco v rozporu se sovětskou politikou). Po Chruščovově rozbití Stalinova kultu a po částečném uvolnění mezinárodního napětí se objevoval v redakci i francouzský „Le Monde“. Každé ráno před příchodem šéfa redakce a hlavního komentátora Karla Šubrtu kradla s jeho stolu „monitor“, tj. přísně důvěrné zpravodajství ČTK, určené jenom pro šéfredaktory a vybrané komentátory. (Informace z „monitoru“ se nesměly uveřejňovat. Měly jen zabránit tomu, aby se v komentářích neobjevovala tvrzení – nebo naopak nepopíralo něco – o čem kromě nás ví celý svět pravý opak. Při tak skrovných informačních zdrojích byl ovšem poslech zahraničních rozhlasů pro členy zahraniční redakce sice dál ilegální, ale jinak profesní povinností.)

Tak Věrka bytnešla novými poznatky a při tom si stále víc uvědomovala, jak silí volání afrických národů po osvobození od kolonialismu. Začala vyhledávat a hlít cestopisy, reportáže i odborné statě o černém kontinentu. Její první cesta však nevedla do Afriky, ale do Varšavy.

Psal se rok 1955 a N. S. Chruščov dospěl k názoru, že jednáním s „ostatním světem“ se dá dosáhnout víc než přípravami k válce. Po pěti letech zase mohli vyjet do zahraničí první rozhlasové zpravodajové i když průduchy byly zatím velmi těsné – jen metropole „bratrských zemí“: Moskva, Berlín, Budapešť a také Varšava. Varšava nebyla původně v plánu. Polsko se zrovna zmítalo v chudobě a nepokojích. Ale polský rozhlas chtěl dostat lacino svého korespondenta do Prahy, a proto nabídl reciprocitu: vy dáte našemu redaktorovi v Praze ubytování a u vás obvyklý plat a my u nás totéž vašemu zpravodaji. Koryfejevé rozhlasu se tlačili na výhodnější valutami kryté posty a Varšava zbyla na benjamínka redakce Věru Štovičkovou (mladší byl už jenom Jan Petránek). Ale pro ostřílení to byla dobrá škola včetně velice skrovných podmínek („obvyklý plat“ ve Varšavě se od pražského velmi lišil a v denním shánění jídla se jen přidala ke svým varšavským kolegům) a zdejší pobyt nemálo přispěl k očistění očí i hlavy. Zejména když se Věra stala svědkem návratu polských komunistů ze sovětského trestního tábora ve Vorkutě.

Vrátila se však z Varšavy brzy a pak už následovaly krátké návštěvy Francie a Egypta. V redakci se stávala pozvolna uznávaným expertem pro černou Afriku a tamní osvobozenécké snahy.

Koncem 50. let došlo k dalšímu pootevření světa. Československý rozhlas poslal korespondenty do Pekingu, Dillí a New Yorku. Na začátku 60. let kypěla už Afrika takovým napětím, že to po očitém a bezprostředním zpravodajství přímo volalo. Jenže – znáte to – „ženská“ a zrovna do Afriky?

Začala probírka možných kandidátů – samozřejmě jen mezi chlapy, ale ať se na to pohlíželo z kterékoli strany (někteří možní kandidáti se i báli), největší kvalifikaci měla Věra Štovičková. Dostala proto konečně kýžené pozhennání společně s rozhodnutím, že místem jejího působení bude guinejské Konakry. Pevné usazení potřebovala. Vždyť její technickou rozhlasovou výzbrojí v té počáteční době byl ještě jen těžký stacionární magnetofon na 78 otáček, dřevěná bedna široká skoro tři čtvrtě metru, a k místní dopravě řadová Škodovka. Věra ovšem u magnetofonu sedět neuztala a nespokojila se s návštěvami vládních míst a kancelářů. Ve svém domově v „Domech Bílých bra-

trů“ se zdržovala co nejméně a Prahu zásobovala leteckými zásilkami svých příspěvků do „Zápisníku zahraničních zpravodajů“ i aktuálními poznámkami ke všemu africkému dění z celé jižní a východní Afriky. Navštívila i Madagaskar. Úplně všechno stihnout nemohla, Afrika tehdy hořela na deseti místech současně. V Kongu unikla o vlásek zatčeni ze strany nejkravavějšího diktátora Afriky Tshombeho, který ji považoval za špiónku.

Původní dvouletá stáž se přeměnila v sedmileté zahraniční působení, během kterého jenom na krátký čas zajížděla do Prahy, aby nabrala síly a informace a znovu se vracela na své působiště, které postupně rozšířila o Izrael, Palestinu, Egypt a Lybii. Při svých návštěvách v Praze nezapomínala zásobovat i ministerstvo zahraničí svými poznatky a zkušenostmi, které se tak „zajíždaly“ našimi oficiálními místům. Neváhala upozornit ani na to, že například v Nigérii podporujeme kliku, která provádí důslednou kmenovou genocidu.

V únoru 1968 v Lybii vycítila ve vysílání rozhlasu počátky československého politického jara, přijela do Prahy a věnovala všechny síly domácí problematice. Byla účastníkem „Písniček s telefonem“, připravovala večerní komentované zpravodajství. Spolu s Dienstbierem a Janíčkem byla nejčerněji líčenou postavou československé žurnalistiky v důvěrných informacích tiskového odboru sovětského velvyslanectví a solí v očích skalních dogmatiků z libeňské Čechie. Po září 1968 patřila její výpověď z rozhlasu spolu s několika dalšími mezi nejúporněji vymáhané požadavky sovětských orgánů a jejich agentů v rozhlase¹⁾. Došlo k ní hned po nástupu B. Chňoupkou na místo ředitele. Následovalo vyloučení ze Svazu novinářů a marné hledání práce. Nenašla zaměstnání. Našla však manžela. Společné zájmy o africké umění a problematiku ji vedly nejprve ke spolupráci a pak i k manželství s předním čs. orientalistou a etnologem, ředitelem Náprstkova muzea dr. Erichem Heroldem. Věra Štovičková – pak už Heroldová – dokonce nějakou dobu pro Náprstkovo muzeum pracovala, dokud právě manželství s ní neznamenovalo pro dr. Herolda nejprve odvolání z funkce a pak i záměrné omezování jeho vědecké práce. Oba manželé se však nevzdali a pokračovali doma – on jako odborník pro africké umění (africké řezbářství), etnolog a religionista, ona vyhledáváním a studiem regionálních podmínek života, ze kterých toto umění vyrůstá.

StB pokračovala v dohledu a pronásledování, rušila styky s vědeckými pracovníky v zahraničí. Věra se nevyhnula ani výslechům, ani „návštěvě“ Ruzyně. Oběma manželům byly odebrány pasy. Ozvali se však i přátelé. Redakce Odeon nabídla Věře možnost překladů francouzské a anglické beletrie. (Samozřejmě pod krycími jmény, jméno Heroldové se v dokumentaci nakladatelství a v tiráži nesmělo objevit.) Z jazyka žurnalistiky a odborných textů se ocitla uprostřed výrazové košatosti krásné literatury. Riskovala redakce, riskovali i ti, kteří jí propůjčili svá jména²⁾. Brzy se ukázalo, že spolupráce byla ku prospěchu obou stran. Věra Heroldová se stala specialistkou pro texty, které vedle vyprávěného příběhu dávaly nahlédnout do zvyků a myšlení orientálních národů nebo byly naplněny tajemnou religiozitou a magií. Na některých se ještě podílel dr. E. Herold. Nejvýznamnějším překladem, který byl společnou prací obou, byla Zlatá ratolest prof. J. G. Frazer, která je pokládána za světovou učebnici etnografie.

Celkem vyšlo do r. 1988 v Odeonu 21 jejích utajených překladů.

Po r. 1989 pokračovala. Se zvláštní pozorností a láskou se věnovala literární tvorbě afrických autorů (např. Ben Okri: Hladová cesta, Město červeného prachu). Vedle 37 titulů, které od té doby vzešly (už pod plným jménem) z jejího překladatelského stolu³⁾, připravila autorsky rozsáhlé bohatě ilustrované dílo „Africké lásky, africká manželství v životě i v zrcadle afrického umění“⁴⁾, do kterého včlenila i řadu dosud nepublikovaných textů zesnulého manžela.

Rozhlasu při tom zůstala věrná. Když se jí po roce 1989 otevřela znovu možnost přístupu k mikrofonu, poznali ji její posluchači – už jako Věru Heroldovou – jako moderátorku „Dobrého jitra“ nebo autorku mnoha poznámek a úvah.

Na podzim 2005 uplynulo 56 let ode dne, kdy na půdu rozhlasu v stoupila poprvé. Tenkrát jí bylo necelých 19 let.

Mgr. Jaroslava Nováková

Jiří Svejkovský

* 29. 3. 1925 Kopisty

Publicista a novinář Jiří Svejkovský se narodil jako třetí ze čtyř dětí v rodině horníka v severočeských Kopistech. Poměry, ze kterých vyšel, přirozeně formovaly jeho pozdější levicové zaměření. Za války pracoval v továrně Mikrofonu a v pražské Radioslužbě jako prodáváč a mechanik, zároveň navštěvoval soukromou dramatickou školu. Koncem války pracoval v rámci totálního nasazení jako pomocný dělník. Brzy po válce se stal podobně jako všichni jeho sourozenci členem komunistické strany. Lákal ho uplatnění na divadelní scéně, krátce působil v činohře Středočeského divadla v Mladé Boleslavi a Liberci, pak se stal „rozhlasovým referentem“ Stalinových závodů v Záluží u Mostu, staral se o vysílání závodního rozhlasu. Tam začal připravovat pravidelné půlhodinky, ve kterých psal nejen o podnikové problematice, ale také o aktuálních společenských a kulturních událostech.

„Milí Stalinovci, vážení posluchači. Regionální rozhlas a rozhlas Stalinových závodů čím dál více používá radiových vln ke kulturním účelům. Nedávno jsme vám pověděli o největším literárním českém kritiku F. X. Šaldovi, dnes poslechněte si pásmo o největším dělnickém ruském básníku, jehož jméno zní v poesii jako výstřel: Vladimír Vladimirovič Majakovskij. Byl vysoký s širokými rameny, velkými očima, hlasitě a hlučně hovořící...“

(Rozhlasová půlhodinka SZ 17. 4. 1947 ze studia v Mostě)

Před vojenskou základní službou pobyl dva měsíce jako externista v Krušnohorském rozhlase v Teplicích, po vojně nastoupil jako školský referent Jáchymovských dolů, odkud přešel na místo tajemníka kulturního oddělení Svazu horníků. Současně přispíval do Obrany lidu, Práce a hornické Výstavby. V té době se začal zajímat o práci v pražském rozhlase.

V září 1953 přichází do Československého rozhlasu, kde v rámci tzv. hlavní redakce politického vysílání zakot-

Poznámky:

- 1) Zejména Pavel Nykles, Josef Skála, Svatopluk Dolejší
- 2) Prvním, kdo nabídl V. Heroldové, že ji zaštití svým jménem, byla dlouholetá vysoce vzdělaná a jazykově vybavená pracovnice dokumentačního oddělení Československého rozhlasu Greta Mašková. Pod jejím jménem vyšlo 8 titulů. Dalšími byli: Libuše Boháčková, Věra Bystřická, Zlata Černá, Josef Kandert, Zdeněk Kirschner, Hana Knížková, Eva Musilová, Dušan Zbavítel
- 3) Soupis titulů v překladu V. Heroldové-Štovičkové je k nahlédnutí v DAF ČRo
- 4) Tiskem vyšly tyto reportáže a práce:
  - V. Štovičková: Africké perokresby (SNPL, 1960)
  - V. Štovičková: Afrika – rok jedna (NPL, 1963)
  - V. Štovičková: Bouře nad rovníkem (Nakl. časopisů MNO, 1967)
  - V. Štovičková: Prostor pro naději (Svoboda, 1967)
  - V. Heroldová: Africký ornament a tvar (Náprstkovo muzeum, 1993)
  - V. Heroldová – E. Herold: Africké lásky, africká manželství v životě a v zrcadle afrického umění (AZ servis, 1994)

vil v průmyslové redakci, jejímž vedoucím se stal v roce 1964. Ve stejném roce ukončil studium na VŠE. Ve svých pořadech se zabýval především ekonomickou problematikou, ať již šlo o vnitropolitické komentáře, pořad Lidé – život – doba, Průmyslové minuty či besedy o nové soustavě řízení ekonomiky.

„Věděli jsme, že nová soustava řízení a plánování musí přijít. V podvědomí to konečně asi tušil každý rozhlasový pracovník, který se při natáčení nebo při psaní pořadů s hospodářskou problematikou dostával před neřešitelné otázky. Byly to např.: proč pracovní energie nadšených lidí vychází naprázdno, proč se iniciativa hospodářských pracovníků dostává do konfliktu s předpisy a někdy i zákony, proč je socialistická soutěž formální a nemůže být zárukou splnění naléhavých úkolů atd. ... Ekonomické komentáře jsem psal s úmyslem postupně vysvětlit posluchačům hlavní otázky nové soustavy řízení a ukázat jim její „problémy“... Proto jsem byl tím víc překvapen, když mi bylo naší redakční radou oznámeno, že svými komentáři nahrávám tendencím, vyvolávajícím představu, že nová soustava řízení a plánování bude samospasitelná.“

(Staré a nové problémy ekonomické propagandy, Rozhlasová práce č. 3/1965)

V roce 1967 přešel do České televize jako komentátor Televizních novin, podílel se společně např. s Jiřím Kantůrkem, Vladimírem Škutinou, Vladimírem Toskem a Vladimírem Branislavem na improvizovaném televizním vysílání ve dnech invaze sovětských vojsk v srpnu 1968, s kameramanem Jaroslavem Holečkem natáčel v ulicích okupované Prahy.

V dubnu 1969 Dubčeka vystřídala Husák a to byl konec pokusů pokračovat v polednovém vývoji roku 1968. Do televize nastoupil nový ředitel Jan Zelenka a do zpravodajství nový šéfredaktor. Jiří Svejkovský se vrátil do své původní profese ekonomického redaktora a začal natáčet rozhovory s řediteli závodů.

„Koncem roku 1969 se mě šéfredaktor pokoušel obrátit na víru pravou. Napsal jsem tehdy komentář a šéfredaktor mi jej celý vlastnoručně přepsal a doplnil o odsouzení Šikovy ekonomické reformy. A to jsem měl říct na kameru. S tím jsem nesouhlasil a požádal o rozváznutí pracovního poměru.

...oproti některým kolegům jsem dopadl přijatelně. Půl roku jsem byl sice bez zaměstnání a příležitostně jsem dělal závozníka. Potom, díky řediteli Inspektorátu bezpečnosti práce v Praze Karlu Koukalovi, který se za

mne před nadřízenými orgány zaručil, jsem mohl pár let působit zde. Po jeho smrti mě nový ředitel Serafín Kormoňák vyhodil a našel jsem místo v technickém oddělení Slovanského domu. Pak už následovaly IPS a nakonec Silnice KNP Praha, kde jsem se jako bezpečnostní a požární technik dočkal důchodu. V roce 1990 jsem byl rehabilitován a nastoupil zpátky do tehdejší Československé televize.“

(Rozhovor s Jiřím Svejkovským, LN 9. 9. 2002)

TECHNIKA

Ing. Pavel Balíček

Český rozhlas a digitální vysílání

Digitálním vysíláním rozumíme šíření obsahu pomocí moderních digitálních distribučních technologií

- Obsahem z pohledu rozhlasu chápeme zvukový program (modulaci),
- ale nejen to – doprovodná data a služby, multimedia-lizace, jiné formy zpřístupnění a rozšíření obsahu

Technický vývoj umožňuje využít celou řadu technologií, které přenášejí digitální informace (obsah) od zdroje k uživateli. Pak lze obsah považovat za jakákoli data, jejichž význam a reprezentace záleží na koncovém zařízení, ale ne na distribuční technologii. Typickým příkladem je internet, který umožňuje šířit data textová, grafická, obrazová, zvuková a videozáznamy buď v reálném čase (streamy) nebo jako bloky (soubory). Digitální vysílání je pak šíření datového toku, jehož významovou reprezentací pro rozhlas je zvukový program. Technologie ale nabízí doplnit zvuk i dalšími daty – texty či grafikou, případně odkazy, kde a jak získat další informace, které mohou posluchače zajímat.

Fakt digitálního vysílání je dán technologickým rozvojem a potřebou přerozdělení kmitočtového pásma

- To přinese možnost zvýšení kvality přenosu a rozšíření počtu programů v daném kmitočtovém prostoru nebo s novými přenosovými prostředky
- Posluchač bude hledat důvody, zda a kam investovat do nových možností příjmu médií
- Rozhlas by neměl tuto příležitost promeškat

Digitální přenos využívá jiné principy kódování a modulování nosných vln, takže lze digitální informace (datový tok) přenášet s velkou efektivitou vůči potřebné šířce pásma. Navíc lze využívat protichybové algoritmy, které eliminují chyby degradací signálu při problematickém šíření (odrazy, slabší signál) a zvyšuje se tak kvalita přenosu. Podobně zdrojová data (tedy audio a videoprogram) lze komprimovat a kódovat tak, že výsledný přenosový kanál na jednom vysílači může přenést více jednotlivých programů, vzniká tak programový multiplex. Obecně dochází k rozšíření počtu vyslaných programů a ke specializaci formátů.

Systémy digitálního vysílání

DVB – Digital Video Broadcasting

DAB – Digital Audio Broadcasting

DRM – Digital Radio Mondiale

- Další možnosti šíření – broadband, Wi-Fi, kabelové sítě, Audio-on-IP, mobilní sítě 3G
- Posluchač (dívák) se musí připravit a vybavit na příjem těchto služeb

Nejrozšířenější systémy vhodné pro digitální rozhlasové vysílání jsou DAB, DVB a DRM. Principiálně se liší zejména v nosném kmitočtu, resp. pásmu, kde se využívají, v kapacitě bitového toku, vhodných algoritmech pro kódování signálu a pochopitelně v přijímacích zařízeních. Je třeba říci, že neexistuje univerzální přijímací zařízení pro všechny systémy, které by navíc ještě umělo přijímat i všechny stávající analogové druhy vysílání. K tomu je třeba vzít v úvahu i další technologie, které se dnes využívají zejména pro přístup k internetu, protože i internetový streaming lze považovat za formu rozhlasového vysílání. Proto záleží zejména na nabídce a atraktivitě programů a služeb, které budou motivovat potenciálního posluchače k tomu, aby investoval do přijímacího zařízení.

Systémy digitálního vysílání

- **DAB (T-DAB)** – šíření rozhlasových programů (a dalších dat), bitový tok 1,5 Mbit/s, zvukové kódování MPEG2, např. osm programů po 192 kbit/s, nosným kmitočtem je televizní III. pásmo (nutno uvolnit od TV vysílání) nebo pásmo L (nutno vystavět vysílací síť)
- DAB přijímač může být často kombinovaný s VKV přijímačem
- **DVB (DVB-T)** – šíření televizních a rozhlasových programů (a dalších dat), bitový tok 20–25 Mbit/s, kódování MPEG2 nebo MPEG4 (AAC), např. pět TV programů po 4–5 Mbit/s, nosným kmitočtem je televizní IV – V pásmo, tj. dnes existující (rezervované) kanály
- DVB-T set top box jako doplňkové zařízení k televiznímu přijímači
- **DRM** – digitální vysílání na středních a krátkých vlnách, bitový tok 50 kbit/s, zvukové kódování AAC+SBR, možnost stereofonie, podstatně kvalitnější zvuk
- DRM přijímače zatím na trhu nejsou

Systém T-DAB je historicky nejstarší (polovina 90tých let), při jeho vývoji se řešily především základní principy šíření digitálních modulací, ochrany proti odrazům, využívání jednofrekvenčních sítí a mobility příjmu. Zdrojové kódování MPEG je jedním ze souvisejících produktů tohoto vývoje. Po relativně delší době pomalého vývoje je dnes na trhu více jak dvě stě modelů přijímačů, celkové počty prodaných kusů dosahují statisícových počtů.

DVB-T systém má podstatně rychlejší křivku rozvoje, je to dáno větším tlakem po rozvoji televizního trhu. Technologický princip kódování je shodný s digitálním satelitním vysíláním, které je v západní Evropě také velmi populární, proto jsou i na trhu i např. kombinace satelitního a pozemského set top boxu.

Naopak DRM se zatím rozvíjí pomalu, přijímače na komerčním trhu ještě nejsou. Vzhledem k potenciálu po-

krytí pro velká území se ale očekává start masové produkce přijímačů v blízké době.

Aktivní přístup ze strany rozhlasu

- Rozhlas se účastnil experimentů s DAB, DVB i DRM, poskytl své programy a zvažoval výsledky
- Rozhlas se účastnil řady jednání o vývoji legislativy a usiloval o své pozice v budoucím digitálním vysílání
- Rozhlas začal připravovat koncepci a strategii digitálního vysílání, která v první etapě vytyčila jako cíl čtyři nové programové projekty. Tato koncepce byla schválena Programovou radou, nejužším vedením i Radou ČRo.

Český rozhlas sledoval vývoj a v našich měřítkách se velmi aktivně a rychle zúčastňoval jak technologických experimentů, tak zejména jednání okolo vývoje legislativy, regulace a dalších obecných souvislostí s přechodem na digitální vysílání. Cílem rozhlasu je zakotvit pozici veřejnoprávního média i v budoucím stavu, kdy zřejmě dojde k rozšíření počtu vysílaných kanálů, tedy k rozmělnění a větší konkurenci na trhu. Proto byla též zpracována Koncepce přechodu na digitální vysílání Českého rozhlasu, kde se velice podrobně rozpracovala idea vzniku nových stanic, které by vhodným způsobem rozšířily programovou nabídku ČRo, ale na druhé straně byly vytvářeny s maximální efektivitou a ekonomičností, neboť (v počáteční fázi) jde o zdánlivě „nadbytečné“ programy s minimem posluchačů. Ale právě veřejnoprávní médium si tento přístup po jistou dobu může dovolit a de facto tak investovat do vzniku nových „digitálních“ skupin posluchačů.

Tyto projekty běží.

- Bohužel se dosud nepodařilo prorazit legislativní bariéru a ustavit tak podmínky pro řádné digitální vysílání nových (i stávajících) programů
- Lze využít buď statut experimentů, nebo neregulované médium – internet

Kromě bariéry technické (např. kmitočtové kolize přidělených pásem pro DAB s analogovým televizním vysíláním – kauza „12 kanál“) a ekonomické (vysílání bude zpočátku ztrátové, navíc jsou zde velké investice na straně provozovatelů vysílacích sítí) je největším problémem pomalý a složitý vývoj legislativy. Některé subjekty (zřejmě z obavy ztráty pozice na trhu) možná až brzdily tento postup, také řada kompetenčních sporů mezi regulačními a výkonnými složkami zpomalila dopracování legislativy. Jedním zásadním krokem je zákon o elektronic-

kých komunikacích (v platnosti od 1. 5. 2005), který řeší zejména část technologickou – tedy reguluje provozovatele sítí, operátory. Nyní je na řadě zákon o rozhlasovém a televizním vysílání, který reguluje vysílatele a je zejména důležitý pro komerční sektor médií. Snad proto se tu tak silně projevují různé tlaky a protitlaky, konflikty regulace a volného trhu.

Časové milníky

- 1999** – první koncepce přechodu na digitální vysílání (RRTV)
- 2000, 2001** – experimentální vysílání DAB v Praze (ČRa) – programy Českého rozhlasu
- 2002** – experimentální DVB v Praze (ČRa, CDG) – programy televize a ČRo
- 2002, 2003** – koncepce digitalizace (Ministerstvo kultury) – neúspěšná, nadále vede Ministerstvo informatiky
- 2004** – příprava Zákona o elektronických komunikacích, vznik a reálné přípravy Koncepce digitálního vysílání Českého rozhlasu
  - Přidělení licencí telekomunikačním operátorům
  - Multiplex A, B, C
- 2005** – Zpracování a přijetí koncepce digitalizace ČRo, čtyři hlavní programové formáty, vznik pracovních týmů v ČRo
- 1. května 2005** – platnost ZEKu a novel zákonů o ČT a ČRo
- 1. května 2005** – START vysílání programů Rádio Česko a D-dur (internet)
- 1. září 2005** – START vysílání stanice Leonardo (internet)
- ??? – Řádné vysílání DVB-T
- ??? – START stanice pro mladé

V současnosti toto již není pravda, od 21. 10. bylo zahájeno řádné vysílání DVB-T. V Multiplexu A na 25 kanálu se v Praze a okolí šíří programy ČRo2, ČRo3, Rádio Česko, ČRo D-dur a ČRo Leonardo. V únoru roku 2006 se očekává rozšíření tohoto vysílání o další programy a rozšíření pokrytí na Brněnsko a Ostravsko.

Také v době od 27. října do 25. listopadu 2005 proběhlo v Praze zkušební vysílání v systému T-DAB, resp. DMB (Digital Multimedia Broadcasting), kde byla předvedena i možnost vysílání videa (televizního signálu v omezeném rozlišení) v rozhlasovém multiplexu DAB.

Ing. Martin Zdražil

International Broadcast Convention Amsterdam 9.–12. 9. 2005

Počátkem září se v Amsterdamu konala tradiční mezinárodní konference IBC spojená s výstavou vysílačích a výrobních technologií určených pro moderní rozhlasové a televizní vysílání. Vzhledem ke skutečnosti, že jde o největší událost svého druhu v Evropě nabízí se zde výjimečná možnost vidět na relativně malém prostoru mnoho zajímavých novinek. Nejprve je třeba zmínit skutečnost, že IBC se po několika letech opět výrazně rozrostla. Z celé výstavy bylo zřejmé oživení v oblasti technologií, velký důraz je kladen zejména na sblížení IT a „tradičních“ vysílačích technologií, tj. využívání synergického efektu při přenášení velkého množství dat přes různé typy sítí (kabelové nebo bezdrátové, synchronní nebo paketové). Podle dostupných informací navštívilo IBC více než 43 tisíc návštěvníků a své expozice představilo více než 1000 vystavovatelů kteří obsadili všech 11 hal kongresového a výstavního komplexu RAI.

Většina vystavovatelů byla zaměřena na technologie určené pro záznam, zpracování a přenos multimediálního obsahu (zvuk, video, obraz, text). Vzhledem ke skutečnosti, že jsou dnes nabízena řešení pracující výhradně s digitálními signály, je v podstatě jedno, jaký obsah přenášená data reprezentují. Svá řešení určená pro správu a zpracování multimediálního obsahu představili jak velké SW společnosti, jako je např. Autodesk, Microsoft, Avid, Softtel a mnoho dalších, tak i HW výrobci jako IBM, Hewlett-Packard, Sony, Panasonic a další. Samozřejmě byly zastoupeny i společnosti, které jsou spojeny s produkcí systémů určených původně zejména pro výrobu a vysílání rozhlasových programů jako Dalet, David, Netia, Broadcast Electronic a mnoho dalších. V jistém smyslu je možné říci, že zpracování zvuku představuje pouze určitý malý výřez z celé problematiky „broadcastingu“ – pro zajímavost „čistému“ zvuku byla z výše uvedených 11 hal věnována pouze jedna. Předchozí poznámka však určitě neznamená, že by technologie určené pro zpracování a vysílání zvuku nějak stagnovaly nebo se dokonce omezovaly. Na straně vysílání a nových technologií to dokazovaly stánky EBU a konsorcií podporujících digitální vysílání jako jsou DAB (systém digitálního rozhlasového vysílání podporovaný zejména v Evropě, Kanadě a Austrálii) a DRM (systém digitálního rozhlasového vysílání v pásmech středních a krátkých vln podporovaný zejména mezinárodními vysílateli). K vidění bylo mnoho nových přijímačů umožňujících přijímat vysílání v různých systémech (FM/DAB/DRM). V této souvislosti se sluší připomenout, že velké množství nových přijímačů bylo představeno zejména na výstavě spotřební elektroniky IFA, která se konala týden před konferencí IBC v Berlíně.

Také na technologiích určených pro záznam zvuku se projevuje silný vliv extrémně rychlého vývoje v oblasti výpočetní techniky. Jde zejména o používání pamětových médií na bázi polovodičových pevných pamětí (žádné pohyblivé součástky – tzn. různé paměťové karty, které známe např. z digitálních fotoaparátů). Stále více se prosazují i prvky původně určené pro komerční spotřební elektroniku a následně upravované pro potřeby profesionální práce (např. MP3 přehrávače doplňované

o možnost kvalitního záznamu, použití profesionálních mikrofonů atp.). Mezi nejzajímavější exponáty z této kategorie určitě patří mikrofon s integrovaným rekordérem firmy HHB vyvinutý ve spolupráci s firmou Sennheiser. Záznam je v tomto případě ukládán přímo do paměti uložené v těle mikrofonu a následně ho lze přenést do počítače a v něm sestříhat. Kapacita záznamu (podle zvolené kvality) se pohybuje od cca 3 hodin (lineární PCM) až do cca 18 hodin (MPEG 1 L 2) záznamu. Zařízení by se mělo na trhu objevit začátkem roku 2006. Další zajímavou novinkou byl mikrofon firmy Samson vybavený přímo USB rozhraním – je možné jej přímo připojit k počítači, aniž by bylo nutné používat nějaký mikrofonní předzesilovač a je možné využít standardní USB rozhraní, kterým je vybaven každý počítač.

Pozoruhodný prototyp vystavovala firma Youcom. Pod názvem Parrot představila miniaturní přídatné zařízení k mobilním telefonům, které prostřednictvím Bluetooth přenosu umožňuje připojit libovolný zdroj zvuku k mobilnímu telefonu a zajistit tak podstatně vyšší kvalitu přenášeného zvuku než je schopen mikrofon vestavěný v telefonu. Kromě přenosu zvuku je možné přenášet i data a využít pak datové spojení přes mobilní síť k souborovému přenosu (jeho rychlost je samozřejmě dána přenosovou rychlostí dané sítě).

Z oblasti videotechniky je možné zmínit alespoň osobní videopřehrávač/rekordér využívající pevný disk o kapacitě 20GB, vybavený obrazovkou s úhlopříčkou 17 cm s velmi dobrou kvalitou obrazu. Video signál je uložen ve formátu MPEG 4 a tak je dosaženo i velké záznamové kapacity. Zařízení lze samozřejmě využívat i pro záznam zvuku.

Z dalších zajímavostí lze zmínit i (podle mého názoru) velmi úspěšnou prezentaci českého zástupce mezi vystavovateli velkých produkčních televizních přenosových vozů. Svůj přenosový vůz zde vystavovala firma Elvia Pro. Vůz byl vyroben na zakázku pro produkční společnost ACE, která jej často využívá pro sportovní přenosy a jinou exteriérovou výrobu pro různé televizní společnosti (Nova, Prima, Slovenská televize a další).

Náš zájem při návštěvě jednotlivých expozic byl soustředěn zejména na technologie umožňující vysoce kvalitní kódování zvuku a jeho následný přenos po datových sítích (tedy na komponenty důležité pro přechod na pozemské – kabelové distribuční kanály pro přenos zvukových modulací). Takové kodeky nabízejí např. firmy Scientific Atlanta, APT, Mandozzi, Mayah, Harris a další. Tyto kodeky umožní velmi výhodně spojit prostředí stávajících datových sítí (paketové přenosy založené na IP protokolu – tj. např. datová síť, která propojuje všechna regionální studia ČRo a zajišťuje funkčnost všech nezbytných IT systémů, které rozhlas používá) a příspěvkových, resp. distribučních zvukových linek a nabídnou tak mnohem univerzálnější systém umožňující např. distribuci zvukových modulací všech regionálních stanic do centra nebo do jiného regionu v reálném čase, plnou kontrolu nad takovou distribucí, centrální správu celého systému a v neposlední řadě v dlouhodobějším horizontu i snížení nákladů vyplývajících ze sdílení některých